Nytt fra ØSTMARKA

Medlemsblad for Østmarkas Venner 57. årgang Nr. 4/2023

Vi jubler for Østmarka nasjonalpark!

Nytt håp for Fjerdingbydammen

Døde trær har mye liv

Tusen takk for stor og kortreist nasjonalpark!

Av Helga Gunnarsdóttir

Det var jubel, glede og smil hos alle som var samlet på Rustadsaga da klima- og miljøminister Andreas Bjelland Eriksen kunngjorde at Kongen i statsråd hadde opprettet en nasjonalpark på 54 kvadratkilometer, og et friluftslivsområde på 17 kvadratkilometer i Østmarka.

De som kanskje er aller mest lykkelige er styret og medlemmene i Østmarkas Venner, som har arbeidet for dette i 11-12 år. I nasjonal målestokk er vi en liten forening med våre 4100 medlemmer. Men jaggu har vi greid å få vedtatt den første og eneste nasjonalparken i Oslo og Akershus og det største sammenhengende verneområdet i lavereliggende skogsområde på sørøstlandet. Det er en bragd som de færreste trodde var mulig.

Nasjonalparken ville aldri blitt en realitet hvis det ikke var for at ideen etter hvert fikk stor politisk oppslutning i kommunene, på Stortinget og i ulike regjeringer. Ja, selv i Enebakk er det nå etter valget et flertall i kommunestyret som ønsker nasjonalparken velkommen.

At nasjonalparken ble så stor at den og til og med omfatter arealer rundt Langvann og på Trolldalsåsen kan vi først og fremst takke Statsforvalteren i Oslo og Viken for. Da de fikk oppdraget fra daværende statsråd Ola Elvestuen, våget de å tenke stort og utrede verneverdiene helt inntil byen, for siden å snevre inn i løpet av prosessen. Statsforvalterens ledelse og medarbeidere fortjener en meget stor takk for en utrolig grundig, klok og åpen prosess.

I skrivende stund er nasjonalparken to uker gammel. Tanken på at disse områdene er vernet mot tekniske inngrep og hogst for evig og alltid gjør meg usigelig glad, og jeg kjenner på en følelse av stor lykke. Både med tanke på alle de som i dag elsker Østmarka, og ikke minst på kommende generasjoner som nå har et naturdokument som vil stige i verdi for hvert år, så å si rett utenfor stuedøra.

Da vedtaket ble offentliggjort tidlig om morgenen 10. november strømmet det på med gratulasjoner via SMS, e-poster og sosiale medier, samt blomster og tegninger. Alle er lest og har gledet oss veldig, og to av disse vil jeg videreformidle til dere her. De er et symbol på både de som har kjempet for Østmarka i mange tiår, og på barna som skal overta.

Da nyheten ble offentliggjort på radio fikk vi denne hilsenen fra vårt mangeårige medlem Kari Saxrud Gundelsby. Hun er 86 år og har vært Østmarka-speider i alle år:

Nytt fra Østmarka – Medlemsblad for Østmarkas Venner

Utgiver: Østmarkas Venner,
Postboks 85 Nordstrand, 1112 Oslo
Ansvarlig redaktør: Helga Gunnarsdóttir
Redaktør: Bjarne Røsjø
e-post: Bjarne.rosjo@brmedia.no

Forsidebilde: *Ville, vakre Trolldalen i nasjonalparken*
Foto: Jørn Areklett Omre
Grafisk produksjon: Aksell AS – aksell.no
Opplag: 4 700
Frist for stoff til neste nr. er 15. januar 2024
Utgis med støtte fra Oslo kommune

Miljøfyrtårn®

TRYKT I NORGE
NO - 1470

Takk for skogen Helga. Vebjørn og Ingvild

Kjære Helga og hele styret! Hvilken gladnyhet! Gratulerer, gratulerer, gratulerer! Det første jeg hørte på radioen i morges. Kan nesten ikke huske at en nyhet på NRK har gjort meg så glad. Lykke til videre!

Om kvelden kom det dessuten 20 vakre røde roser fra henne.

Også barna hadde fått med seg nyheten. Da jeg kom tilbake fra en tur i Østmarka, fikk jeg den vakre tegningen av nasjonalparken som pryder lederen. Den er laget av Vebjørn som er seks år og lillesøster Ingvild på fire år. Vebjørn har tegnet skogen med trær og bekker, fugler, sopp, hoggorm, fisk og insekter – og Ingvild har sørget for både sommerfugler, marihøne og snegler. Selvfølgelig ble jeg rørt til tårer.

I 2024 inviterer vi til et tjuetalls turer og arrangementer i og rundt nasjonalparken og friluftslivsområdet. Og i 2025, som er Friluftslivets år, vil vi også ønske varsomt velkommen inn i naturen. På vegne av styret i Østmarkas Venner ønsker jeg alle en gledelig jul og et godt nytt nasjonalparkår!

Styret i Østmarkas Venner 2023–2024

Leder: Helga Gunnarsdóttir 959 92 349
Nestleder: Øyvind Pettersen 454 57 346

Sigmund Hågvar 917 14 510
Bente Lise Dagenborg 419 22 941
Lars Rogstad 450 04 970
Johan G. Ellingsen 909 21 568

Kristin Lund 957 09 166
Varamedlemmer: Marit Hauken 415 21 182
Jan Olav Haugen 996 34 927
Linda Steen-Brungot 906 49 731

Administrativ leder: Ingunn Lian Nylund 949 82 006, medlem@ostmarkasvenner.no
E-post til styret og ansatte: fornavn@ostmarkasvenner.no

SVANEMERKET
Trykksak
2041 0379

Johan G. Ellingsen, Helga Gunnarsdóttir og Sigmund Hågvar var styremedlemmer i ØV i 2011 og er fortsatt med i styret. Her skritter de sammen inn i Østmarka nasjonalpark for aller første gang!

Første, lykkelige skritt inn i Østmarka nasjonalpark

Av Bjarne Røsjø

Helga Gunnarsdóttir, Sigmund Hågvar og Johan G. Ellingsen er de tre Østmarka-vennene som har kjempet for etableringen av en nasjonalpark i Østmarka helt siden de utviklet ideen i 2011. Mandag 13. november tok de sine første skritt inn i nasjonalparken, tre dager etter at den ble opprettet av Kongen i statsråd.

– Velkommen til Østmarka nasjonalpark! sa nåværende styreleder Helga Gunnarsdóttir i Østmarkas Venner (ØV) like før hun skrittet over grensen fra friluftslivsområdet ved Sandbakken og inn i det området som ble nasjonalpark fredag 10. november.

– Dette er vår store gave til fremtiden, tilføyde Sigmund Hågvar. – Og kanskje den mest kortreiste nasjonalparken i kongeriket, supplerte Johan G. Ellingsen. Så gikk de et skritt til, og dermed var de inne i nasjonalparken de hadde drømt om i mer enn 12 år.

Disse tre turkameratene er de eneste som var styremedlemmer i ØV både da ideen om en nasjonalpark oppstod i organisasjonens styre i 2011, og som fortsatt er med i organisa-

Denne flotte naturen kan du oppleve bare noen hundre meter fra Sandbakken, inne i Norges nyeste og mest kortreiste nasjonalpark. Ikke rart at de tre Østmarka-vennene får lyst til å gi trærne en klem.

sjonens styre. Nasjonalparken har vært tema på alle styremøter i ØV fra 2011 og fram til i dag, så denne saken kan de alt om.

Nasjonalparken kommer helt sikkert til å bli tema også i mange kommende styremøter, for jobben er ikke avsluttet. ØV kommer feks til å ha synspunkter på hvordan nasjonalparken skal forvaltes. Og hvis det kommer et nasjonalparksenter, vil vi gjerne bidra med synspunkter på utforming og plassering.

Pressemøte ved Rustadsaga

Klima- og miljøminister Andreas Bjelland Eriksen kunngjorde fredag 10. november at regjeringen hadde vedtatt å opprette Østmarka nasjonalpark. Nyheten kom først i form av en pressemelding og et NRK-innslag, og senere på dagen møtte statsråden pressekorpset og en smørblid samling av naturvernere og Østmarka-venner utenfor Rustadsaga sportsstue ved Nøklevann.

Den nye nasjonalparken er vernet etter naturmangfoldloven og dekker 54 kvadratkilometer (km²) i kommunene Oslo, Nordre Follo, Lørenskog, Rælingen og Enebakk. Det eksisterende Østmarka naturreservat og deler av Spinneren friluftslivsområdet ble innlemmet i nasjonalparken. I tillegg ble 17 km² vest og nord for nasjonalparken vernet som friluftslivsområder – med resten av Spinneren friluftslivsområde og hele Hauktjern friluftslivsområde.

Til nasjonalparken i løpet av minutter

Det er ikke så lett å se en grense under trærne i skogen, men på den historiske jomfruturen tre dager etter regjeringens vedtak hadde de tre Østmarka-vennene med seg et nøyaktig kart fra Statsforvalteren. Der er det klart at nasjonalparken begynner på toppen av den bratte bakken opp fra Sandbakken sportsstue mot Rekselåsen – bare et par hundre meter fra kaffekoppene og godsakene på den populære markastua. Du trenger altså ikke gå langt for å oppleve en vakker og nær uberørt natur i Norges nyeste nasjonalpark – du er der i løpet av få minutter.

Sandbakken ligger ved den vestlige grensen mot nasjonalparken, men det er kort vei til nasjonalparken også fra Bysetermåsan, Rustadsaga, og Krokhol.

– Et lite skritt for et menneske …

Nasjonalparker er i prinsippet vernet for evig og alltid, så det var et historisk øyeblikk da de tre Østmarka-vennene gikk inn i nasjonalparken for første gang. Dette er dessuten en unik nasjonalpark: Østmarka er Norges mest kortreiste nasjonalpark, og Norge er blitt en av få nasjoner som har en nasjonalpark like ved hovedstaden. Dette er også Norges første nasjonalpark i et lavereliggende skogsområde på Østlandet.

Derfor fant Johan G. Ellingsen grunn til å la seg inspirere av den amerikanske astronauten Neil Armstrongs berømte replikk da han i 1969 ble det første mennesket som satte foten på månens overflate:

– Dette er et lite skritt for et menneske, men et stort skritt for naturvernet i Norge! sa Ellingsen.

Du finner mye mer stoff om Østmarka nasjonalpark på nettsiden ostmarkasvenner.no og i dette bladet.

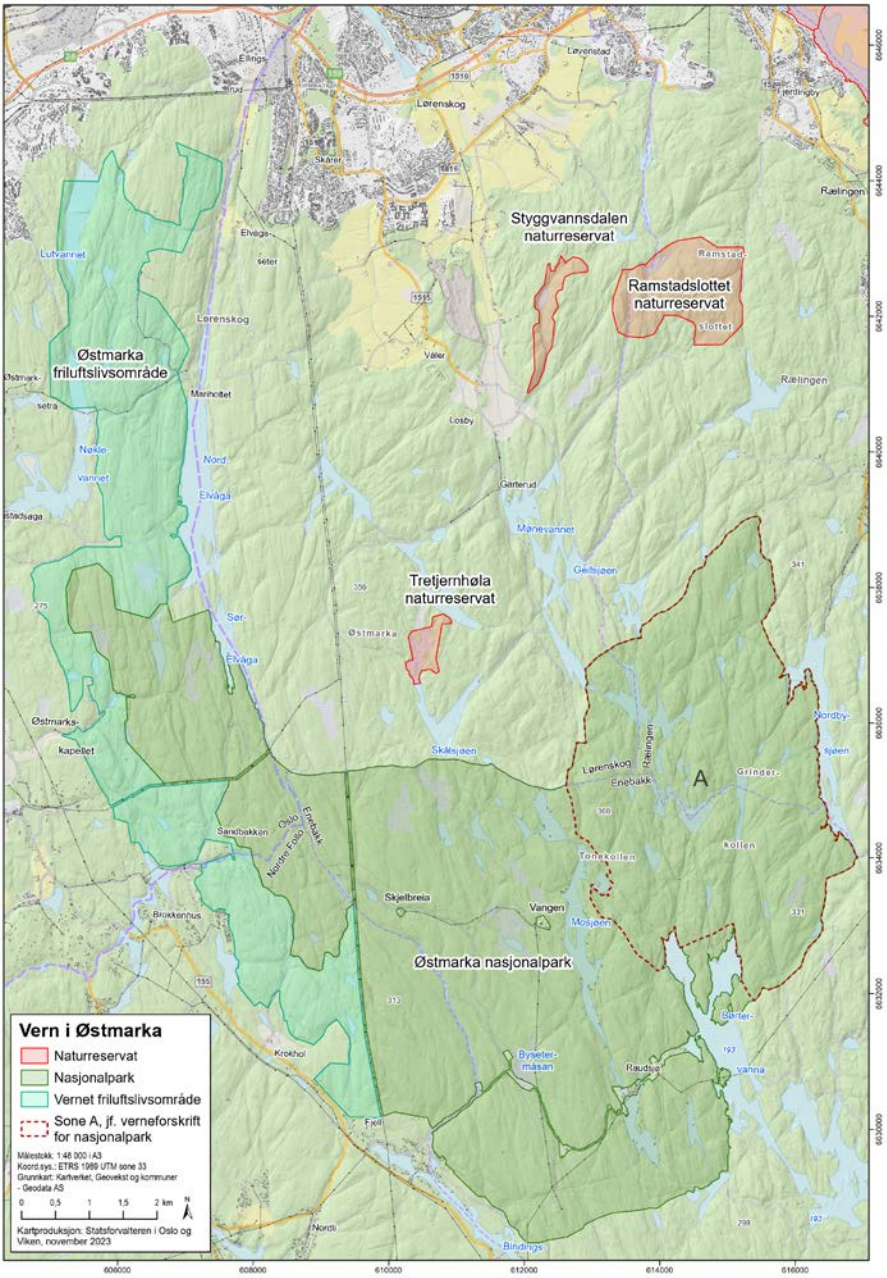

Kartet viser omfanget av den nye nasjonalparken med friluftslivsområder.
Illustrasjon: Statsforvalteren i Oslo og Viken.

Andreas Bjelland Eriksen koste seg med de berømte bollene fra Rustadsagas kjøkken, og roste Venstre-politikeren Ola Elvestuen for hans store innsats i arbeidet som førte fram til det nye vernet i Østmarka.

Østmarka har fått en unik nasjonalpark

Av Bjarne Røsjø

Det er mye som er unikt med Østmarka nasjonalpark, som regjeringen fredag 10. november vedtok å verne. Dette er nemlig Norges første bynære nasjonalpark, og den første som dekker et stort skogsområde i lavlandet i Sør-Norge. Regjeringen har også lagt større vekt på brukerinteressene enn det som er vanlig.

Nyheten om at regjeringen hadde vernet 54 kvadratkilometer (km^2) i kommunene Oslo, Nordre Follo, Lørenskog, Rælingen og Enebakk som nasjonalpark var blitt kjent tidlig om morgenen den fredagen, sammen med beskjeden om at 17 km^2 i tillegg ble vernet som friluftslivsområde etter markaloven.

– Aldri har så mange mennesker i Norge fått en nasjonalpark rett i nabolaget! skrev regjeringen i en pressemelding.

– Østmarka representerer en sjelden natur, en natur som mange mennesker er glad i og som det er viktig at vi tar vare på. Slik kan folk også i fremtiden ha tilgang til den intakte naturen som Østmarka representerer, sa klima- og miljøminister Andreas Bjelland Eriksen (Ap) til NRK på morgenkvisten.

Ministeren møtte derfor bare veldig blide fjes da han kom gående til Rustadsaga sportsstue ved Nøklevann kl. 12 samme dag, for å møte mediene og markavenner til en uformell pressekonferanse i skogkanten.

– Endelig har vi fått på plass Østmarka nasjonalpark, som jeg vet at mange har jobbet for lenge. Dette er en stor dag for mange, og noe av det som har vært gøyest i løpet av dagen i dag har vært å få en del hyggelige meldinger fra folk, sa Bjelland Eriksen til de tallrike frammøtte.

Honnør til Østmarkas Venner – og Ola Elvestuen

Anders Bjelland Eriksen kommenterte også at han ikke hadde jobbet med denne saken veldig lenge, fordi han tok over statsrådposten i klima- og miljødepartementet så sent som 16. oktober. Men når Bjelland Eriksen først tok tak i saken gikk det fort: Verneved-taket kom bare 25 dager etter at han tiltrådte som minister.

Forgjengeren Espen Barth Eide hadde jobbet derimot jobbet mye med saken: Han gikk blant annet tur til Kjerringhøgda og nasjonalparken med ØV i august 2021, før han ble statsråd. I juni 2022 fulgte han opp med å gi klar beskjed om at regjeringen ville ha en stor og kortreist nasjonalpark i Østmarka.

– Østmarkas Venner har jobbet fantastisk godt med denne saken over lang tid. Det er utrolig mange mennesker som fortjener en stor del av æren for at vi i dag kan treffes her, spise boller, drikke kaffe og bare ha det hyggelig sammen, sa Bjelland Eriksen.

Den nybakte statsråden ga også en honnør til Venstre-politikeren Ola Elvestuen for hans store innsats for nasjonalparken – både som miljøbyråd i Oslo, som stortingsrepresentant og som statsråd.

En tåre i øyekroken

– Dette er en gledens dag for alle oss som har jobbet for dette i 11–12 år. Da jeg ble ringt opp av departementet og invitert til pressemøte fikk jeg en tåre i øyekroken, fortalte styreleder Helga Gunnarsdóttir i ØV.

– I dag er jeg lettet og takknemlig for alle de som har støttet oss og som har jobbet med saken. Jeg vil særlig trekke fram styremedlem Sigmund Hågvar og vår tidligere styreleder Johan Ellingsen som har stått støtt og jobbet mye med ulike sider av saken helt fra start til mål, tilføyde Gunnarsdóttir.

Dagen etter dro ØV-lederen på besøk til Sverre M. Fjelstad, som nå er 93 år gammel og på sykehjem. Fjelstad er naturfotografen, forfatteren og fjernsynspioneren som har inspirert generasjoner av nordmenn til å bli interessert i naturen, og som skrev stolestil om nasjonalpark i Østmarka for mer enn 75 år siden.

– Sverre var utrolig glad og lettet over at totalt 71 kvadratkilometer av «hans skog» nå er vernet for alltid. Jeg hadde med meg blomster og utskrift av den kongelige resolusjon hvor det nye vernet i Østmarka er beskrevet.

Østmarka er unik og nå er skogen vernet til beste for naturen, folket og folkehelsen.
Foto: Daniel Pedersen.

Han fikk også utskrift av kartene over nasjonalparken og friluftslivsområdene, som han gledet seg til å studere nøye. Han ba meg sende varme hilsener til alle og gratulerer med opprettelsen av nasjonalparken, fortalte en beveget Gunnarsdóttir etter besøket.

Bra for naturen, folk og folkehelsen

Østmarka er det første skogsområdet i lavlandet i Sør-Norge som får et varig vern som nasjonalpark. Nasjonalparken består i hovedsak av skog med variert topografi og innslag av myrer, sjøer og vannsystemer. Det er også mange kulturminner i området, og større innslag av gammelskog enn i Oslomarka for øvrig.

Det er ikke hele Østmarka som blir vernet: Det er fortsatt ca. 150 km² av arealet innenfor markalovens virkeområde i Østmarka som ikke omfattes av et vern.

I pressemeldingen som ble sendt fra klima- og miljødepartementet om formiddagen 10. november forklarte statsråden at det store området i Østmarka er vernet både for å bevare naturen i seg selv, og for å sikre at befolkningen i framtiden har tilgang til mer intakt natur for rekreasjon, friluftsliv og fysisk aktivitet.

–Vernet bidrar også til å nå det nye globale målet om 30 prosent bevaring. Dette vernet er bra for naturen, bra for folk og bra for folkehelsen, het det i pressemeldingen.

Saksbehandlere i klima- og miljødepartementet (KLD) og Statsforvalteren (SF) har jobbet veldig mye med å få nasjonalparken på plass, og mange av dem møtte opp på Rustadsaga. Fra venstre: Ernst Inge Espeland, seniorrådgiver KLD; Olav Thøger Haaverstad, seniorrådgiver SF Oslo og Viken; Tone Mejlgaard, tidligere rådgiver SF Oslo og Viken; Ellen Lien seksjonssjef SF Oslo og Viken; Gunhild Dalaker Tuseth, direktør SF Oslo og Viken; Asbjørn Solås, seniorrådgiver KLD. Seniorrådgiver Christian Hillmann hos Statsforvalteren var på reise denne dagen.

Regjeringen fulgte Statsforvalterens forslag

ØV begynte å jobbe med planene om en nasjonalpark allerede i 2011, men innspurten i den lange kampen begynte ikke før i oktober 2022. Da sendte Statsforvalteren i Oslo og Viken tre alternative forslag på høring, med ulike variasjoner av vernekategorier og arealstørrelse. Regjeringen bestemte seg til slutt for å verne en stor nasjonalpark i tråd med det alternativet som Statsforvalteren hadde anbefalt. Miljødirektoratets forslag om en redusert nasjonalpark på bare 40 km², med tilstøtende friluftslivsområder på 31 km², ble lagt vekk.

Regjeringens vedtak innebærer at det eksisterende Østmarka naturreservat (18 km²) og 2,5 km² av Spinneren friluftslivsområde (som var på 3,5 km²) er innlemmet i nasjonalparken. I den delen av nasjonalparken som tidligere omfattet Østmarka naturreservat videreføres i stor grad gjeldende restriksjonsnivå og ivaretakelse av verneverdier. Her er det mindre tilrettelegging for idrett og friluftsliv enn i resten av nasjonalparken.

Samtidig med vern av nasjonalparken, er Østmarka friluftslivsområde vernet vest og nord for nasjonalparken. Området dekker 16,9 km² i Oslo og Nordre Follo. Resten av Spinneren friluftslivsområde (1,1 km²) og hele Hauktjern friluftslivsområde inngår i det nye friluftslivsområdet.

Statsråden får boka Hyllest til Østmarka *og inviteres på tur. Foto: Vilde Eriksen Bjerknes.*

Statsråden vil gå mer i Østmarka

Andreas Bjelland Eriksen fortalte til ØV at han bor på Sagene og har vært på tur i Østmarka før, selv om han kanskje er enda bedre kjent i andre deler av Oslomarka.

– Men nå har jeg en veldig god unnskyldning for å komme oftere til Østmarka, og den kommer jeg til å gripe fatt i. Nå har jeg allerede blitt invitert med på tur av Helga Gunnarsdóttir, tilføyde han.

På spørsmål fra ØV om bakgrunnen for at departementet la seg tett opp til Statsforvalterens forslag istedenfor det som kom fra Miljødirektoratet, svarte Bjelland Eriksen at departementet har vært opptatt av å sikre et størst mulig område. De fleste som uttalte seg i høringen ønsket en stor nasjonalpark, og regjeringen hadde lyttet til disse innspillene.

– Samtidig synes jeg at en del av de poengene og innspillene vi har fått knyttet til bruk har vi klart å lande godt. Det har og vært viktig for oss å verne et sammenhengende område, for det sikrer verneverdiene på den beste mulige måten, svarte han.

– Jeg er svært glad for at vi får en nasjonalpark i Østmarka som sikrer befolkningen tilgang til flott natur og fortsatt bruk til idrett og friluftsliv. Vi må forvente økt bruk av Østmarka både på grunn av befolkningsvekst og på grunn av områdets nye status. Det blir derfor ekstra viktig at forvaltningsmyndigheten følger utviklingen og om nødvendig legger om eller lager nye løyper til steder som tåler mer ferdsel, understreket Andreas Bjelland Eriksen.

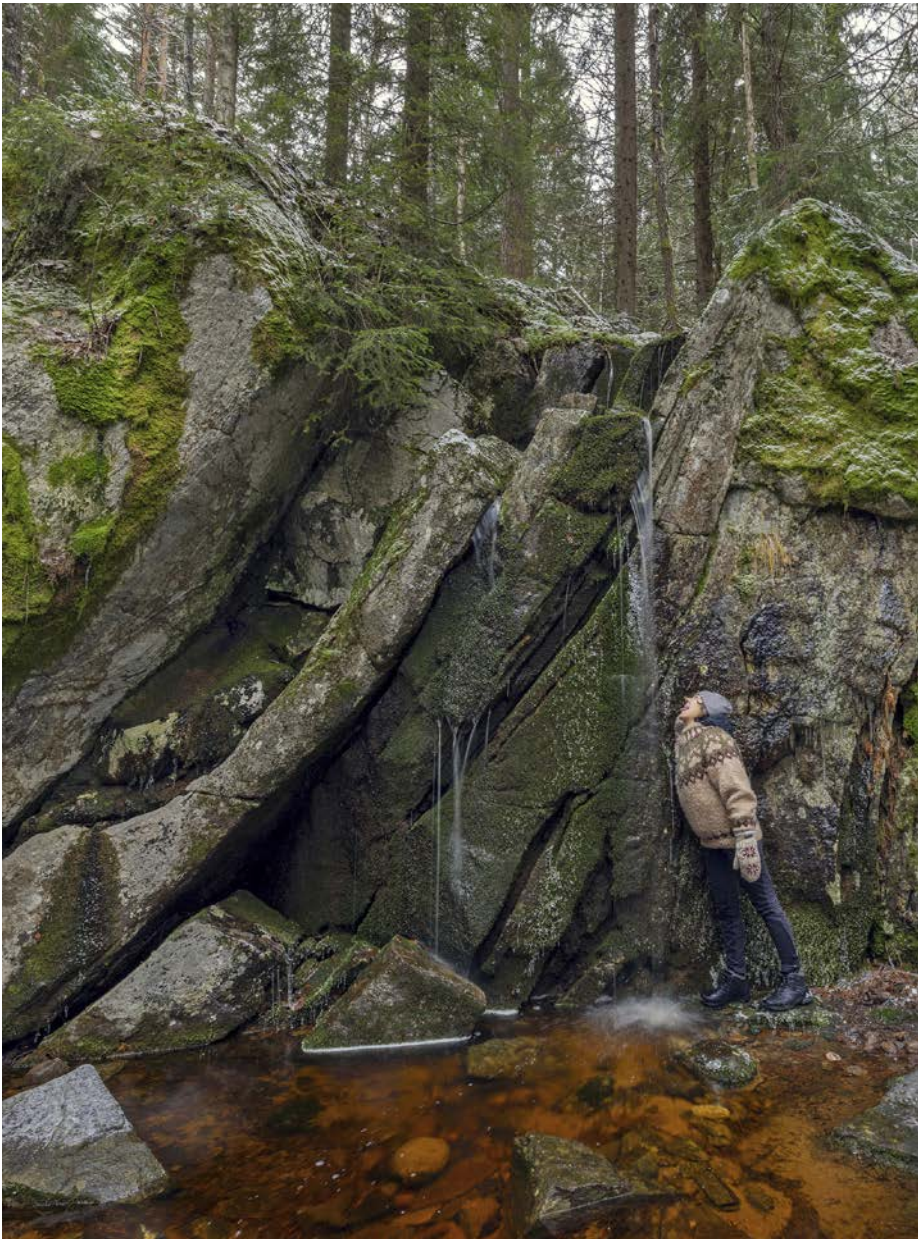

Dryppet er en av severdighetene i Oslos del av Østmarka og ligger inne i det nye friluftslivsområdet. Den lille vannstrålen kommer tilsynelatende rett ut av fjellveggen, mens det egentlig er en liten bekk der som delvis er skjult av skogbunnen. Foto: Jørn Areklett Omre.

Blant gamle kjenninger i skogen

Av Sverre M. Fjelstad

En vakker høstdag følger jeg en sti som snor seg gjennom gammelskogen nord i reservatet. Jeg har ruslet her utallige ganger de siste 20–30 årene og kjenner hver knaus og hvert tre.

Stadig nikker jeg gjenkjennende til store malmfuruer og digre, bartunge graner med skjørtene helt nede i skogbunnen. Jeg synes ikke de har forandret seg det aller minste siden første gang jeg så dem – som gutt.

Nok en gang erfarer jeg hvor viktig gjenkjennelsesmomentet er for turene våre i Marka. Vi kjenner oss igjen og tenker tilbake på tidligere turer. Det skaper en følelse av trygghet og tilhørighet, vi føler oss simpelthen hjemme i skogen.

Det er nettopp denne følelsen av å høre hjemme i et område som gjør at vi foretrekker å legge turene våre til naturskogen fremfor kulturskogen. I sistnevnte kan vi aldri føle oss helt trygge på at det ikke er oppstått store negative forandringer siden sist. De gamle skogpartiene vi kjenner så godt og liker å stanse opp ved – blant annet fordi vi har opplevd dem så ofte året rundt i all slags vær – kan være rasert til det ugjenkjennelige.

I den gamle naturskogen inne i reservatet kan slikt heldigvis aldri skje. Vel kan en stor malmfuru deise overende for vind eller snøtyngde – eller begge deler – og en diger gran kan knekke en stormfull høstnatt. Men ingen gjennomgripende forandringer kan skje her hvor mennesker ikke har lov til å gripe inn og forstyrre.

Etter et par hundre meter bærer stien opp på en lysåpen furukolle, og jeg erfarer nok en gang at det stemmer: rundt meg på alle kanter bølger rolige åsrygger side om side uten et eneste skjemmende hogstfelt – uten et eneste sår i den store massen av trær – i alle nyanser av grønt. Bare hist og her flammer en høstfarget osp eller rogn opp i alt det grønne.

Helt betatt av utsikten og de vakre omgivelsene kommer det over meg en egen ro. Jeg finner på en måte tilbake til noe opprinnelig i meg selv. Samtidig fornemmer jeg en slags kontakt med fortiden; jeg ser for meg mennesker som levde her inne for lenge, lenge siden - som streifet gjennom skogen med primitive våpen på stadig jakt etter noe å livberge seg på i en hard og nådeløs natur.

Tankeflukten er ikke så sprø som det kanskje kan høres ut: Min egen farfars far var en av dem som streifet omkring i disse traktene. På turene sine gjennom det som måtte være nærmest endeløse villmarker dengang, jaktet han trolig i den trange, mørke dalen nedenfor meg. Og han fisket sikkert i tjernet jeg skimter mellom trærne ikke langt

Sverre M. Fjelstad hilser på en gammel kjenning. Fra en tur på Strusåsen i Østmarka naturreservat i 2013. Foto: Gjermund Andersen.

Urskog i Østmarka. Foto: Sverre M. Fjelstad

unna. Rart å tenke på at mine forfedre – min egen slekt - har vært her og latt blikket dvele ved de samme åsene og dalene jeg nå ser ut over …

Godt å vite at slekt etter slekt har opplevd det samme landskapet uten nevneverdige forandringer, og at også kommende slekter skal få oppleve det – urørt!

På mange måter er landskapet her tidløst; utviklingen har gått langsomt og nesten upåvirket av mennesker etter at den store innlandsisen trakk seg tilbake for åtte-ni tusen år siden.

Naturreservatet og nasjonalparken

Østmarka naturreservat ble fredet første gang i 1990 og utvidet ved kongelig resolusjon i desember 2002. Reservatet er fra 10. november 2023 en del av Østmarka nasjonalpark, men har beholdt strenge verne-bestemmelser.

Denne teksten er hentet fra boka «Østmarka naturreservat – Oslos siste villmark» og gjengitt med forfatterens tillatelse. Boka ble utgitt på Schibsted forlag i 1994 og er utsolgt fra forlaget.

Praktbok om Østmarka!

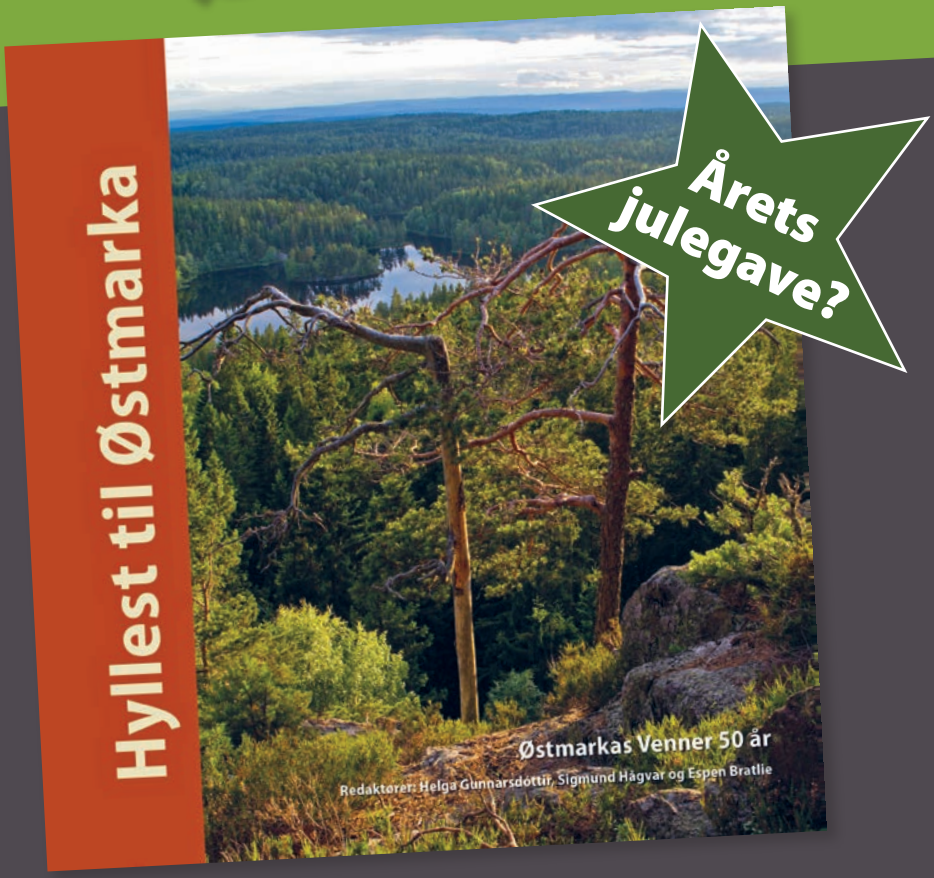

Boka om Østmarkas natur og dens betydning for friluftsliv og naturopplevelse.
Mange bidragsytere, blant andre Sverre M. Fjelstad med flere tekster og egne bilder.

Boka kan kjøpes på utvalgte steder eller bestilles direkte fra Østmarkas Venner.
Se våre nettsider for nærmere informasjon. www.ostmarkasvenner.no
Pris: 250,- inkl porto ved bestilling på nett.
Ved direkte kjøp og på våre arrangementer kr 200,-.
Innbundet, 307 sider

Nasjonalparktilbud
Kr 170, inkl. porto

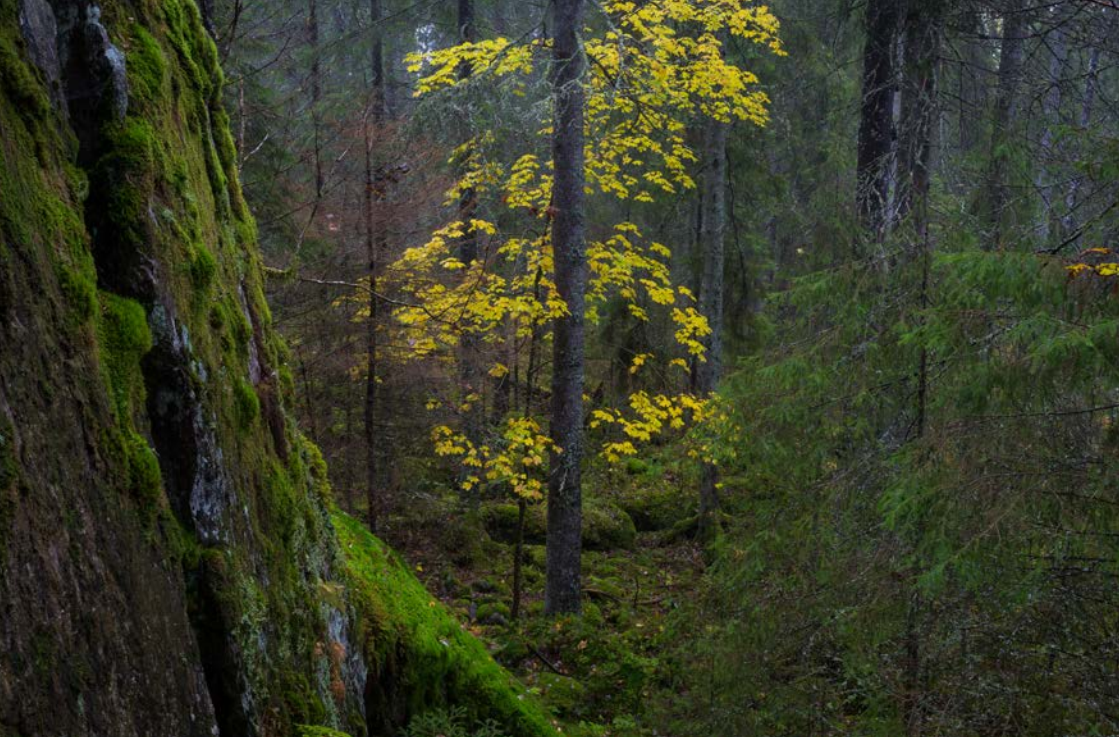

Landskapet og skogens økosystem er vernet for evig og alltid. Foto: Daniel Pedersen.

Dette betyr vernet for naturen og for bruken av Østmarka

Tekst: Helga Gunnarsdóttir

Det er naturlig at de som ikke har deltatt i prosessen, spør om hva som blir annerledes nå som deler av Østmarka er blitt vernet som nasjonalpark. Hvorfor verner vi, og mot hva – og hva blir tillatt? Her presenterer vi de viktigste endringene.

Kort fortalt: Den største forskjellen før og etter vernet er at det nå er forbudt med nye tekniske inngrep som skogsbilveier, kraftledninger, trafostasjoner og bygninger av ymse slag. Skogen og dens plante- og dyreliv er også fredet, hvilket betyr at det er for eksempel ikke lov å hogge trær annet enn som ledd i en skjøtsel eller lignende. Alt friluftsliv og markabasert idrett som skirenn og orienteringsløp fortsetter omtrent som før, med noen unntak.

Vi er opptatt av at våre medlemmer og alle andre brukere skal sette seg inn i hva vernet betyr. Derfor trekker jeg ut deler av forskriften for nasjonalparken og anbefaler samtidig alle å lese den. Forskriften for friluftslivsområdet er ganske lik som for tidligere Hau-

kjern friluftslivsområde, som nå er innlemmet i Østmarka friluftslivsområde.

Du finner forskriftene på Østmarkas Venners og Statsforvalterens nettsider og på Lovdata. Etter hvert vil forvaltningsmyndigheten utarbeide veiledning for de ulike brukerne.

Jeg starter med det viktigste som er formålet med vernet av Østmarka nasjonalpark: Hvorfor verner vi og hva blir vernet?

Spettmeis – en av mange arter i skogens økosystem. Foto: Harald Moen

Formålet med vernet er å:

a. bevare et større skogområde i lavlandet i Sørøst-Norge med særegne og representative økosystemer og landskap som er uten tyngre naturinngrep

b. å bevare et skogøkosystem med tilhørende arter, naturtyper, landskap og geologi

c. å bevare landskapsformer i et særegent skoglandskap med variert topografi og myrer, sjøer og vannsystemer

d. å bevare kulturminner og kulturhistorie

e. å gi allmennheten anledning til å oppleve naturen uforstyrret gjennom naturvennlig og enkelt friluftsliv

f. å bevare et naturområde som også gir viktig grunnlag for befolkningens kultur, helse og trivsel, nå og i fremtiden.

Det er en målsetting å beholde verneverdiene i mest mulig urørt tilstand, og videreutvikle verneverdier ved fri utvikling og aktive skjøtsels- og restaureringstiltak

Det er lov å plukke bær og matsopp til eget bruk i nasjonalparken. Foto: Jon Anders Wiken.

Hva er forbudt, hva er lov, hva må vi søke tillatelse til?
For å beskytte naturen og oppnå formålet med vernet, er det mye som er forbudt. I forskriften er det imidlertid slik at på tross av vernet er det noe som likevel er tillatt, og noe som trenger skriftlig tillatelse.

I nasjonalparken er det forbudt å iverksette virksomhet og tiltak som kan endre naturmiljøet. Eksempel på det som er forbudt er: Oppføring av midlertidige eller varige bygninger, anlegg og lignende, vassdragsregulering, all boring og sprenging, fjerning av større stein og blokker, drenering og annen form for tørrlegging, for å nevne noe.

Vegetasjonen i nasjonalparken skal ikke skades eller ødelegges. Det samme gjelder døde busker og trær. Dyrelivet med hi, reir, hekkeyngle- og gyteplasser skal ikke skades eller vesentlig forstyrres.

Motorferdsel på land, i vann og i luft under 300 meter fra bakken er forbudt. Det er også forbudt å bruke droner, motordrevne modellfly og andre ubemannede motoriserte innretninger. Men også her er det flere unntak med eller uten søknad. Forurensing, forsøpling og unødvendig støy er også forbudt.

Eksempel på det som er tillatt er vedlikehold av eksisterende stier og løyper, veier, bygninger og anlegg. Vedlikehold omfatter ikke ombygging eller utvidelse. Plukking av bær

Vegetasjonen i nasjonalparken skal ikke skades eller ødelegges – dette gjelder også døde busker og trær. Bildet viser den ikoniske tørrfurua på Tonekollen, som endte på et ulovlig bål i februar 2021. Foto: Espen Bratlie.

og matsopp til egen bruk, bålbrenning med tørrkvist eller medbrakt ved er tillatt. Jakt, fangst og fiske er også tillatt. Det samme gjelder oppbevaring av robåt, kajakk og kano.

Eksempel på det som kan få tillatelse er: Omlegging eller utbedring av eksisterende stier og løyper, samt anleggelse av nye stier og løyper, når dette ikke nevneverdig skader verneverdiene. Tiltak i forbindelse med forvaltning av vilt og fisk, herunder kalking av vassdrag, trenger også tillatelse. Etablering av nye bålplasser, rehabilitering av eksisterende dammer, oppsetting av gjerder og av viltkamera, er eksempler på tiltak som trenger tillatelse.

Egne regler for ferdsel og aktiviteter

Grunnregelen er at *i nasjonalparken må alle ferdes varsomt og på en måte som tar hensyn til vegetasjonen, dyrelivet og kulturminnene. Arrangementer som på grunn av omfang eller art utgjør en fare for nevneverdig skade på verneverdiene, må ha tillatelse.*

Østmarka naturreservat – selve juvelen i kronen –– er nå innlemmet i nasjonalparken som en egen sone A.

Den største forskjellen på reglene i Østmarka nasjonalpark og andre nasjonalparker er at sykling på sti er tillatt både med vanlig sykkel og el-sykkel. El-sykkel er ellers generelt forbudt i andre nasjonalparker, og vanlig sykkel er kun tillatt på få utvalgte stier.

Østmarka naturreservat er innlemmet i nasjonalparken som sone A. Her er det fortsatt strengere regler. Foto: Bjarne Røsjø

Følgende er uansett tillatt uten søknad:

a. sykling og bruk av hest på veier, stier og islagte vann utenfor sone A. Organisert bruk av hest er kun tillatt på veier utenfor sone A

b. organisert trening

c. terrengløp på sti utenfor sone A

d. skirenn i eksisterende skiløyper avmerket på løypekart

Turorientering og orienteringsløp utenfor sone A er tillatt uten søknad, forutsatt at det er gjennomført årlig kontakt med forvaltningsmyndigheten, hvor omfang, område og tidspunkt for aktivitetene drøftes.

Egne regler for sone A – reservatet
Østmarka naturreservat, som nå altså kalles sone A, beholder i all hovedsak sine strenge regler. Det betyr at noe av det som er lov i nasjonalparken er forbudt eller trenger tillatelse i sone A. Eksempel på det er:

Det er fortsatt forbud mot sykling og bruk av hest på stier og islagte vann i sone A. Terrengløp på sti er ikke tillatt. Det er heller ikke lov å rydde utsiktspunkter. Nye stier og løper er ikke tillatt. Vedlikehold av eksisterende stier og løyper, samt av eksisterende merking, skilt, bruer, klopper, kavler og liknende trenger, som før, tillatelse. Utplassering av tur- og orienterings-poster trenger tillatelse. Oppkjøring av skiløype i sone A skal som før begrenses til eksisterende ettspors hovedløype.

Da gjenstår det bare å ønske dere velkomne på tur i nasjonalparken. Far varsomt med naturen, dyr og planter og husk at nasjonalparken også er vernet for å gi deg *anledning til å oppleve naturen uforstyrret gjennom naturvennlig og enkelt friluftsliv.*

Fjerdingbydammen er reddet – kanskje for godt

Av Bjarne Røsjø

Fjerdingbydammen er reddet, i alle fall midlertidig, etter at det gikk et politisk jordskjelv gjennom kommunestyresalen i Rælingen 1. november. Nå skal Ramstadsjøen utredes isteden, som mulig vannkilde for snøkanonene i Marikollen.

Administrasjonen i Rælingen kommune har de siste årene brukt mye tid og penger på å planlegge en bred skogsbilvei gjennom Brudalen, kombinert med en oppdemming av tjernet Fjerdingbydammen og myra rundt. Hensikten med oppdemmingen er å skaffe

Myra rundt Fjerdingbydammen er midlertidig reddet: Flertallet i Rælingens kommunestyre vil vurdere om snøkanonene i Marikollen kan få vann fra Ramstadsjøen isteden.

vann til snøkanonene i Marikollen idrettspark, og planene ble før høstens lokalvalg støttet av Arbeiderpartiet (Ap), Senterpartiet (Sp) og partiet Konservativt (KON).

Men planene har møtt mye motstand, blant annet fra Statsforvalteren i Oslo og Akershus. Den åpne myrflaten rundt Fjerdingbydammen beskrives som en «rik, åpen sørlig jordvannsmyr» og er en sterkt truet naturtype som er levested for flere sjeldne arter. Tiltaket er også et stort inngrep i et vassdrag og vil dessuten føre til økte utslipp av klimagasser og redusere myras evne til å lagre karbon, advarte Statsforvalteren.

Også Østmarkas Venner (ØV) har protestert mot planene, sammen med blant annet Naturvernforbundet i Oslo og Akershus – og grunneierne i området. Før lokalvalget i september kartla ØV partienes holdninger til oppdemmingen av Fjerdingbydammen og kom til at saken kunne bli avgjort av velgerne – og det viste seg å stemme. Høstens valg førte nemlig til at Arbeiderpartiet mistet ordføreren. Rælingen ledes nå av en ny koalisjon bestående av sju partier – Høyre, Frp, MDG, Sp, Venstre og KrF – samt Industri- og næringspartiet (INP) som gir valgteknisk støtte.

Håkon Lindahl fra Miljøpartiet la fram et forslag på vegne av samarbeidspartiene, og dette ble vedtatt mot 15 stemmer fra AP og KON. Flertallet vil nå ha en uavhengig utredning av om snøkanonene i Marikollen kan få vann fra Ramstadsjøen.

Klima- og miljøverndepartementet jobber med et forbud mot nedbygging av myr. Lovforslaget vil mest sannsynlig bli lagt fram tidlig i 2023, og Lindahl advarte om at en oppdemming av Fjerdingbydammen kan bli ulovlig innenfor det nye lovverket.

Du kan lese mer om saken på ØVs nettsider, https://www.ostmarkasvenner.no/

Dugnadsgjengen: Prosjektleder Lars Rogstad sjekker vateret med et sikkert øyemål, Johan G. Ellingsen monterer skilt, Espen Bratlie holder stigen. Bildet er tatt ved Gråbeinsvingen vestenfor Vangen.

Plankeveien skiltet på nytt

Av Bjarne Røsjø

En dugnadsgjeng fra Østmarkas Venner har skiltet kulturminnet Plankeveien på nytt på strekningen fra Rausjø til Bremsrud ved Nøklevann, i løpet av tre turer i «verdens fineste skau». De gamle skiltene var morkne og falleferdige, etter å ha hengt der i årtier.

Plankeveien er den gamle vinterveien fra Enebakk til Christiania, som ble brukt i mer enn hundre år fram til andre halvdel av 1800-tallet. Mengder av plankelass fra sagene i Rausjømarka og Enebakk ble transportert over skogen langs denne traséen.

Plankeveien fulgte i hovedsak vann og myrer gjennom Østmarka. Den veien vi i dag kjenner som Enebakkveien, fylkesvei 155 fra Oslo til Ytre Enebakk, var ikke ferdig før omkring 1865. Plankeveien kan spores helt fram til Kirkebygda i Enebakk, og ØVs prosjekt med ny skilting og merking fortsetter når snøen har gått våren 2024.

På Østmarkas Venners nettside, ostmarkasvenner.no, finner du mye stoff om Plankeveien.

Skitur i nasjonalparken langs Plankeveien

Hva: **Guidet skitur**

Hvor: **Fra Bysetermåsan til Rustadsaga**

Hvem: **Østmarkas Venner**

Når: **Lørdag 3. februar kl. 09.00**

Oppmøte: Busstransport til Bysetermåsan fra parkeringsplassen ved Skullerudstua.

Østmarkas Venner inviterer til guidet skitur i nasjonalparken langs Plankeveien – fra Bysetermåsan til Rustadsaga. Turledere og guider for dagen er Lars Rogstad og Johan G. Ellingsen, begge fra ØV.

Vi møtes på parkeringsplassen ved Skullerudstua. Det settes opp buss til Bysetermåsan med avgang kl. 09.00. Bussturen er gratis, og turen krever påmelding.

Turen er ca. 20 km lang og går både i terrenget og langs rødmerka skiløyper. Vanskelighetsgrad middels. Det anbefales å ikke bruke de smaleste løypeskiene eller de spinkleste stavene.

Det blir flere stopp underveis, så ta med mat og drikke for hele dagen. Vi stopper ikke på noe serveringssted på veien. Klær etter vær; det kan bli kaldt.

Begrenset antall plasser; «førstemann til mølla». Bindende påmelding innen lørdag 27. januar på ØVs nettside: www.ostmarkasvenner.no .

Vi vil være tilbake på Rustadsaga senest kl. 17.00.

Det tas forbehold om skiføret og snøforholdene.
Følg med for oppdatert informasjon på www.ostmarkasvenner.no

Adkomst: Ta T-bane eller buss til Skullerud T. Det er også gode parkeringsmuligheter ved Skullerudstua.

Kontaktpersoner:

Lars Rogstad. Tlf.: 450 04 970

Johan G. Ellingsen. Tlf.: 909 21 568

Magisk skitur langs Plankeveien i 2023. Foto: Egil Engen.

Knølsmåsan med litt snø: Lyng og mose hvitner tynt i det grå halvmørket.

Østmarkas rikdom:

Gyngende grunn

Av Trond Wormstrand

Jeg er en sump-supporter. Derfor tar jeg gjerne en pustepause på Knølsmåsan på mine turer opp til Bjønnåsen (396 moh.) I dag i dis, duskregn og et par kalde varmegrader.

Østmarkas myrer byr blant annet på bær, kåte lyder og dødskamper: I mars har jeg smakt tranebær liggende røde på frossenhvit mose, og oppdaget at haren har vært ute i samme ærend. Den tyr til tranebær i vårknipen, og sprer dermed bærets frø mens det ennå er liten konkurranse fra andre planter.

I april har jeg på morgenturer hørt orrhaners boblende kurring fra myrer. Hørt dem bygge

seg opp til «høneuka», dagene hønene trekkes til leiken for å bli paret.

I juli har jeg vært vitne til en libelles langsomme død. Rovinsektet hadde satt seg fast i solduggens klebrige dråper og ble langsomt fortært av kjøtteteren. Knærne mine sank ned i våt mose.

I dag, i bakkene opp til måsan, hørte jeg raske vingeslag fra en flyktende fugl. Granbaret gynget etter den. En orrfugl? Jeg har sett både orrfugl, storfugl og jerpe her på åsen.

Det er stille på Knølsmåsan denne fredagen. Ingen snakk forstyrrer sansene mine. Jeg fyller neseborene med eimen av myr og får øye på høstens aller siste bjørkeblad seile gult ned. Jeg settes i myrstemning. (Toppen av Marikollens nye alpinbakke tøtsjer nå knøttlille Knølsmåsan. Så her blir det slutt på stillheten i kunstsnø-sesongen.)

«Du skal grøfte ut den bundløse myren!», sier August, vagabond og entreprenør, til Ezra i Knut Hamsuns «Landstrykere». Ezra gjør så. Han grøfter ut «denne helvetespøl, denne ryggesløshet midt i dagslyset» og gjør den til en byggåker. (I Norge er det nå forbudt å nydyrke på myr. Et forbud mot å bygge på myr, kommer også. Stortinget har bedt regjeringen om et forslag.)

Om høsten er det stille på Knølsmåsan, ei lita myr rett vest for Marikollen skisenter i Rælingen.

I Østmarka er de fleste myrene drenert for uttak av torv og tømmer. Det gjelder særlig i nordvest, nord for Gullsmeden. I det jevnere landskapet i sørøst ligger det stadig flere svære, intakte myrer.

Nå virvler våte, ulne snøfiller varsomt ned på Knølsmåsan. Lyng og mose hvitner tynt i det grå halvmørket. Tankene mine får vinger: Jeg glir over faste, frosne myrer med sol i ansiktet og ski på beina. I sånt åpent, lett lende kan samhandlende armer og bein, ski og staver stadig få brukbar fart på en kropp godt oppe i årene.

Oslo kommune har fra og med 2019 restaurert syv myrer i Østmarka. I alt 213 dekar vil nå sakte gro igjen med torvmoser og bli myr igjen. Restaureringen er ressurskrevende, men er fortsatt et mål for kommunen, også i Lillomarka og Nordmarka. I Østmarka har Bymiljøetaten kartlagt 167 myrer. Snaut ti av disse regnes nå som ekstra aktuelle å gjenopprette.

På hjemmekontoret: Jan Johansson pianospiller *Visa från Utanmyra* på Spotify mens jeg fullfører denne artikkelen. I bokhylla henter jeg *Kunsten å gå* av Henry David Thoreau og finner sitatet jeg er ute etter: «Håpet og fremtiden ligger for meg ikke i gressplener og dyrket mark, ikke i byer og metropoler, men i de ugjennomtrengelige og gyngende våtmarkene».

Er du Østmarkas Venners nye info-medarbeider?

Østmarkas Venner (ØV) er en frivillig organisasjon som arbeider for å bevare Østmarka. Høsten 2023 ble vårt forslag om nasjonalpark endelig vedtatt. Vår uerstattelige infoleder blir pensjonist ved utgangen av året. Etter eget ønske vil han derfor avslutte sitt engasjement hos oss. Vi trenger derfor en info-medarbeider for å fylle hans sko.

Hoveddelen av infoarbeidet til nå kan beskrives slik:

1) Skrive artikler om aktuelle saker vi jobber med og publisere dem på www.ostmarkasvenner.no. Artiklene deles også i SoMe.
2) Redaktør for medlemsbladet Nytt fra Østmarka (skrive og få inn stoff og bilder, lese korrektur). Styreleder er ansvarlig redaktør og har dialog med Aksell om layout og trykking.
3) Redaktør for ØVs årsberetning
4) Følge med på artikler i pressen som angår Østmarka og ØV.

Det kan være aktuelt å dele arbeidet på to personer med journalistisk bakgrunn og/eller erfaring med informasjonsarbeid. Arbeidet utføres i nært samarbeid med styreleder, som blant annet bidrar med strategiske vurderinger, og vår administrative leder.

Arbeidet kan passe for pensjonister eller andre som ønsker en bijobb med en viss grad av frivillighet. Arbeidsmengden er anslått til to til tre månedsverk. Vi legger stor vekt på at du skriver godt og formidler det vi jobber med. Kunnskap om Østmarka og innsikt i saker vi jobber med er en fordel.

Du finner all informasjon om Østmarkas Venner og vårt arbeid på våre nettsider.

Interesserte kan sende en søknad i e-post til
styreleder Helga Gunnarsdóttir helga@ostmarkasvenner.no
eller ta kontakt på telefon 95 99 23 49.
Frist for å melde sin interesse er 7. januar 2024.

Middag og lysbildeforedrag på Sandbakken ved nasjonalparken

Hva: Lysbildeforedrag
Hvor: Sandbakken Sportsstue
Hvem: Annonseres senere
Når: Torsdag 14. mars kl. 19.00. Kafeen åpner kl. 17.00

Østmarkas Venner ønsker velkommen til lysbildeforedrag og middag på Sandbakken ved nasjonalparken i Østmarka. Foredragsholder annonseres senere.

Kafeen på Sandbakken Sportsstue åpner dørene kl. 17.00, og har «nasjonalparkgryte» på menyen denne kvelden i tillegg til et smakfullt utvalg bakst, kaker og kioskvarer.

Arrangementet er gratis og åpent for alle.

Følg med på våre nettsider for oppdatert informasjon.

Velkommen!

Vår på Sandbakken.
Foto: Sandbakken Sportsstue

Betaling av medlemskontingenten

Kjære Østmarka-venn: Noen av dere får faktura for medlemskontingenten i nettbanken. For andre ligger fakturaen for medlemskontingenten ved dette bladet. Forfall er 15. januar 2024.

Flott om du betaler til forfall, og bruk KID-nummeret når du betaler giroen. Det sparer oss for mye arbeid og foreningen for penger.

Husk å melde adresseforandringer, og meld fra om adresser og navn som er feilskrevet.

Endringer kan meldes på www.ostmarkasvenner.no, sendes til medlem@ostmarkasvenner.no, eller med vanlig post til Østmarkas Venner, Postboks 85 Nordstrand, 1112 Oslo.

Harald Grande i hytta si i Oslomarka på formiddagen 24. desember 1993. Foto: Håvard Pedersen.

Marka-originalenes historier samlet mellom to permer

Tekst: Bjarne Røsjø

Oslomarka har gitt oppholdssted og levebrød til mange slags folk gjennom tidene. Nå presenterer forfatteren Even Saugstad mange av disse Marka-originalene – både de ressurssterke og de litt svakere – i boka Folk og røvere i Oslomarka.

Even Saugstad er kanskje mest kjent som forfatteren av *Østmarka fra A til Å*, som kom ut med sin tredje reviderte utgave i 2022. Årets bok handler imidlertid om hele Oslomarka, og der forteller Saugstad blant annet den gripende historien om eneboeren Harald Grande – som bodde mesteparten av sitt voksne liv i ei enkel plankehytte under en berghammer i Lillomarka.

Harald Grande var blant de mange som slo seg ned i Oslomarka etter krigen. Det var mange årsaker til denne bosettingen – som boligmangel, krigstraumer eller alkoholproblemer. På 1960-tallet ville Oslo kommune avvikle muligheten til å bo i Marka, og dermed ble alle uteliggerhyttene brent – unntatt den Grande bodde i, for den var så godt gjemt.

Marka tar imot alle

Harald Grande er en av de mest kjente Marka-originalene i vår tid, men Even Saugstad har også gravd fram opplysninger om noen av de minst kjente – som mannen som ga navn til den mystiske Aslak-tomta i Østmarka.

En av overraskelsene i Saugstads nye bok er at han har kommet over fotografier av de to Oslo-kvinnene som etablerte en bortgjemt og idyllisk teltplass på «Solåsen», i åsen ovenfor den nåværende Skullerudstua, antakelig på 1920-tallet. Ingen visste at det fantes bilder av de to, men tilfeldighetene ville at en eske med bilder i løpet av noen tiår vandret gjennom fem-seks kronglete slektsledd før de nylig havnet hos Karin Asphaug. Hun viste bildene til datteren Irene Asphaug, som er Even Saugstads samboer (!), og hun dro straks kjensel på Solåsen og viste bildene til Markabok-forfatteren.

– Det er nesten så jeg grøsser på ryggen av den serien med tilfeldigheter. Jeg har ofte tenkt at hvis disse bildene hadde havnet hos hvem som helst andre enn Irene og meg, hadde de gått i søpla med sine ukjente motiver og ukjente personer, oppsummer Even Saugstad. Men nå vet vi hvordan telterne på Solåsen så ut, og i boka finner vi mange bilder fra Solåsen den gangen de to holdt til der.

Dette er en forkortet versjon av en artikkel som ble publisert på ØVs nettsider 9. oktober.

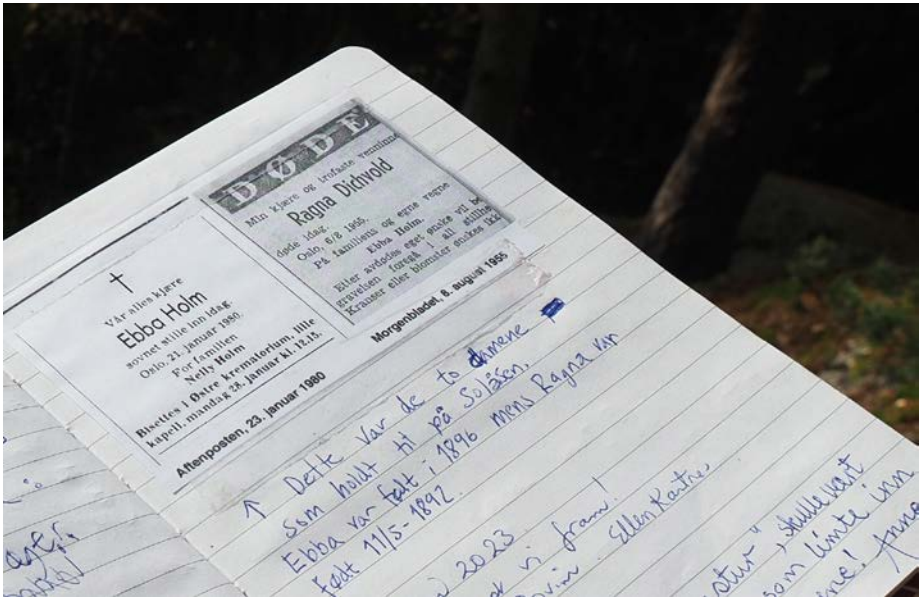

I dag er teltplassen på Solåsen en attraksjon for Østmarka-kjennere. Gjesteboka vitner om hyppige besøk. Foto: Bjarne Røsjø

Etter hogsten

Lajla Mageli

Det var en gang en skog, nå finnes den ikke lenger.
Det er ikke flere trær som for sol og tørke stenger.
Grå og tørr ligger skogbunnen øde,
grener og kvister og stubber er døde.
Skogen er voldtatt, rasert og barbert,
Området som en krigssone skalpert.
Hjertet blir tungt, tårene triller:
skogbruket har kjørt skogen i filler.
Trærne er ofret til skogbrukets krefter,
kappet av monstermaskinenes kjefter.
For en tid siden fikk vi en markalov;
Uhemmet fortsetter skogbruket sitt naturmangfoldsrov.

Foto: Bjarne Røsjø

En utdatert skogbrukslovgivning og konsekvenser for Østmarka

Hva: Åpent møte
Hvor: Skullerudstua
Hvem: Fredrik Holth, dosent i juridiske fag NMBU
Når: Onsdag 14. februar kl. 19.00

Østmarkas Venner inviterer til åpent møte hvor vi setter søkelys på utdatert og mangelfull lovgivning i skogbruket. Bakgrunnen for møtet er at selv om 20 prosent av Østmarka nå er vernet, trues resten av dette verdifulle skogsområdet fortsatt av veibygging og flatehogst.

Målsettingen med møtet er å forklare hva slags system og lovgivning vi har for å regulere skogbruket i Østmarka, samt å se hvilke konsekvenser dette får for oppfølging av ulovligheter og ikke minst for de verdiene Østmarka representerer.

Innledning ved styreleder Helga Gunnarsdóttir

Fredrik Holth er dosent i juridiske fag ved NMBU og snakker om tematikken landbruksveier, hogst og andre inngrep i Østmarka. Foredraget vil vinkles med eksemplet Dammyrveien og flatehogst i Østmarka.

- Spørsmål og dialog
- Vi byr på enkel bevertning
- Arrangementet er gratis og åpent for alle
- Følg med på våre nettsider for mer og oppdatert informasjon

Fersk hogst i Losbyskogen.
Foto: Bjarne Røsjø.

Om trærnes liv etter døden

Tekst: Anne Sverdrup-Thygeson

For et tre er et liv etter døden ikke bare et håp, men en realitet. Død ved i et dødt tre blir nemlig levested for tusenvis av arter i hundrevis av år. Litt uhøytidelig kan vi si at et tre blir mer levende av å dø – for så mange arter flytter inn at det blir mer levende biomasse, og flere levende celler, i det døde treet enn det var mens det levde.

Selv om vi utelukker bakteriene, lever minst 6000 arter i og på død ved i norsk skog, med sopp og insekter som de viktigste. Til sammenligning har vi bare om lag 300 fuglearter og 88 pattedyr i Norge.

Noen ganger tjuvstarter disse prosessene alt mens trærne lever. Får et eiketre stå i fred i et par–tre hundre år, vil sopp og insekter begynne å mykgjøre og fortære de døde cellene inne i stammen. Et hulrom dannes, halvveis fylt med næringsrik vedmuld, en miks av råtten ved, sopp og billebæsj. Fugl og flaggermus kan finne på å flytte inn her. Vedmulden blir en eksklusiv restaurant med utsøkte råvarer, sett med billeblikk, og en rekke truete arter finner du kun i slike gamle og hule eiketrær.

Trær blir til jord i en prosess få vil kalle fargesprakende, og enda færre betegne som velduftende. Paletten er nyanser av beige, brunt og svart. Luktene er fundamentale og rå og like gamle som livet på landjorda; en eim av væte, mugg og mold.

Anne Sverdrup-Thygeson i den artsrike norske skogen, som til sammen rommer ca. 25 000 arter. Foto: Petter Berntsen.

Hvorfor tenker vi på nedbrytning og råte som noe trist, endog ekkelt? Selvsagt er det frustrerende at ting vi har skapt av treverk, ikke varer. Vi ser det som forfall når naturen tar tilbake næringen i materialer vi har bygd noe av. Men det hadde vært rimelig klønete å bygge og bo om alt av gamle bygninger og gjenstander og avfall bare ble værende til evig tid (selv om arkeologer muligens hadde blitt henrykt).

Eller kanskje skyr vi disse prosessene fordi de minner oss om vår egen forgjengelighet, et slags *memento mori* – husk du skal dø – hvisket til oss fra naturen selv. For tross vår dominans skal også vi inn i resirkuleringens hjul.

Er døden annerledes i skogen? Den er ikke bortgjemt, fortrengt og fortiet. Forfall og forråtnelse inngår i helheten. Sett fra individets ståsted er døden slutten, men fra økosystemets perspektiv er den like mye en begynnelse. Resirkulering av organisk materiale utgjør den ene halvdelen av livets sirkel og er et nødvendig grunnlag for nytt liv.

Kan vi ta med oss noe herfra, et mer økologisk forhold til vedlikehold, forfall og avfall? Kanskje noe vi har nytte av, når vi skal gå fra en lineær økonomi, en bruk-og-kast-

økonomi, til en sirkulærøkonomi, der avfall er ressurser?

Enkelt forklart kan vi si at det er tre økologiske hovedgrunner til at de døde trærne er slik en vesentlig del av en levende skog: For det første skaper døde trær levesteder for en stor andel av skogens arter. For det andre; gjennom jobben disse artene gjør, frigjøres næring som trær og annen vegetasjon trenger for å vokse. For det tredje holder døde trær på jord og snø, og bidrar slik til å redusere risiko for ras og skred.

Mye foregår i det skjulte, men noe er stort nok til at vårt blikk kan fange det. Som at en morken låg kan være en slags barnepike for nye treplanter, med små graner på geledd bortetter. Den morkne stammen byr på et trygt sted å spire for småtrærne, fri for den harde konkurransen fra skogbunnens arter. På engelsk omtales slike læger for «nurse logs», på norsk kaller vi det uten omsvøp for «kadaverforyngelse».

Rot med mening

Neste gang du er på skogstur, ta deg en pause. Finn deg et tre som har gått over ende slik at stammen danner en fin benk til en rast. Sett deg varsomt ned. Se deg rundt. Her, i norsk skog, lever om lag 25 000 arter. Hvor mange kan du se der du sitter? Gran, furu, bjørk? En kjøttmeis, kanskje? Er det sommer, ser du sikkert noen kjente blomsterplanter og dessuten noen innpåslitne fluer og mygg. La oss ta i litt og si at du ser hundre arter. Hvor i all verden er de andre 24 900?

Mange er under baken din, rett og slett, der du sitter. Faktisk lever nesten en tredjedel av artene i skogen i og på dødt trevirke – i læger, gadd, stubber, greiner eller røtter. Det er bakterier, det er sopp av mange slag, det er biller og tovinger og vepser, det er skrukketroll og spretthaler og midd, moser og lav, samt et og annet virveldyr.

Det betyr at døde trær er hjem for et utrolig artsmangfold, og dette mangfoldet er i stadig endring. Hver art i dette brune næringsnettet har nemlig sin unike rolle, og sine spesifikke krav. Det hele er som et uhorvelig langtekkelig teaterstykke, der scenen er en låg: Arter trer inn og blir en stund, nye aktører kommer til, mens andre forlater scenen. En langsom utskifting som varer helt til treet har tapt sine konturer og blitt til myk mold.

At artene har ulike krav til hva slags død ved de vil fortære, er vesentlig. Tenk deg restaurantstrøket i en storby, i et land der folk spiser ute hele tiden. Enkelte innbyggere elsker indisk mat, andre hater krydder og trives med fiskeboller i hvit saus. Noen trenger bare en kjapp matbit på et gatekjøkken, andre foretrekker en langsom sjuretters. Vegetarianere unngår kjøtt, veganere spiser heller ikke ost og egg. Enkelte reager på gluten, andre tåler ikke melk, og noen få har krevende matallergier og en smal meny. For at alle innbyggerne skal bli fornøyde og få i seg det de trenger, behøver denne byen et mangfold av spisesteder.

Akkurat slik er det i skogen også. Men her snakker vi artsspesifikke, og ikke personlige, krav til næring. For mens enkelte sopp og insekter bare kan leve i harde trær som nettopp har dødd, er andre like avhengige av å finne føde i myke, gjennområtne stammer.

Nesten en tredel av skogens arter lever i eller på døde trær. I tillegg fungerer døde stammer som «barnehage» for nye treplanter. Fra Østmarka naturreservat. Foto: Anne Sverdrup-Thygeson.

Mange arter som lever i døde trær er knyttet til ett bestemt treslag – så på samme måte som det er irrelevant for en veganer hvor mange biffrestauranter byen har, hjelper det heller ikke for en sopp eller en bille som kun kan ete eikevirke at det er mange døde graner i skogen. Visse insekter kan legge egg i mange ulike løvtrær, men setter aldri sine bein i et bartre. Og omvendt.

Der noen arter ser et spisested selv i den tynneste kvist, tåler andre kun å spise i en råtten rugg av en høystubbe. Mange, men ikke alle insekter liker seg der sola skinner. Mange, men ikke alle sopper trenger den jevne og høye luftfuktigheten i gammelskogen. Vi vet også at visse vedlevende arter foretrekker trær som har dødd på en bestemt måte, eller trær som har vokst spesielt sakte. Mye av dette er hinsides noe vi mennesker evner å se.

Med andre ord: Det handler ikke bare om hvor mye død ved det finnes i skogen. Poenget er like mye at det må finnes død ved for enhver smak – en passende pinne til alle. Både treslag, størrelse, tid siden død, dødsårsak, hvilke arter som har spist før deg samt hva slags omgivelser den døde veden befinner seg i, spiller en rolle. Da er det lett å forstå at et «død ved-koldtbord» som kun serverer rester av hogstavfall på en solsvidd snauflate, slett ikke duger.

Den sjeldne og vakre sinoberbillen var bare kjent i området fra Vestfold og nedover Sørlandet, før Sverdrup-Thygeson fant den ved Losby i Østmarka. Foto: Anne Sverdrup-Thygeson.

Mangelen på variert død ved er da også en hovedårsak til at 1330 skoglevende arter er vurdert å være utrydningstruet i henhold til den norske rødlista: 84 prosent av disse artene trues av mangelen på gammel naturskog med et rikt og variert utvalg av «spisesteder» i gamle eller døde trær.

Når jeg snakker med ikke-biologer om skog, er det ikke uvanlig å få høre at de syns det er «rotete» langs favorittstien. At tørre trær står mellom de levende, og at det ligger døde trær på bakken. Også der det er flatehogd opprøres folk iblant over de døde trærne som står igjen, rett og slett fordi ingen har fortalt dem hvor vilt viktige de døde trærne er. At om du går i en urskog, vil du se at en hel tredjedel av det totale trevolumet finnes i døde trær, mens de resterende to tredjedelene er i de levende.

Om artikkelen

Denne teksten er et utdrag fra Anne Sverdrup-Thygesons nyeste bok *Skogen – om trær, folk og 25 000 andre arter*, gjengitt med tillatelse fra forfatteren og Kagge forlag. Boka ble lansert i august 2023 og har fått strålende anmeldelser.

Sverdrup-Thygeson er professor ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet og debuterte som forfatter i 2018 med den bestselgende boka *Insektenes planet*. Deler av hennes forskning er gjennomført i Østmarka.

Dette er en uvant tanke for de fleste. For få har sett en urskog, og i byen, på kontoret eller der vi bor er orden noe positivt, et tegn på at vi har kontroll. Det finnes influensere, egne nettserier og mengder av bøker som framsnakker rydding i hjemmet. Som den japanske «ryddeinfluenseren» Marie Kondo, med mer enn fire millioner følgere på Instagram. Og joda, når det gjelder våre menneskeskapte gjenstander og arealer, som hjemme i leiligheten din, kan det være smart med system og orden.

Men skogen har ikke behov for å ryddes. Skogens arter ordner opp selv og trives best med det. Skogen har klart seg fint i mer enn 350 millioner år uten oss. Det er helt himmelfallent lenge. Vår menneskeslekt, *Homo*, oppstod til sammenligning for mellom tre og to og en halv millioner år siden, og vår art, *Homo sapiens*, har bare vært på jorda i skarve 300 000 år.

Vi kan drive skogbruk og høste av skogens fornybare ressurser, men det er i så fall noe vi gjør for vår egen del, fordi vi vil bruke ressursene. Skogen klarer seg utmerket uten oss til å rydde og strigle den.

Trær som ligger strødd, døde, råtnende, er ikke rot. Eller, om du insisterer på å kalle det rot, så er det viktig, meningsfylt rot. Marie Kondo argumenterer for at du bare skal beholde ting som er nyttige og som gir deg glede. Dersom billene og soppene skulle ryddet etter hennes metode, er jeg overbevist om at de døde trærne hadde fått bli i skogen.

En ting er at vi tar ut levende trær når vi driver skogbruk, eller hogger levende trær til ved. Det er en annen diskusjon. Men vi trenger ikke, og bør ikke, fjerne døde trær fordi vi synes det ser rotete ut. La døde trær, stokker og greiner være i fred, så blir de fulle av yrende liv. Det gjelder også der trær står midt iblant oss, som i hager og parker. Da er det mindre sjanse for at de truete artene blir «ryddet ut» i samme slengen.

FOLK & RØVERE I OSLOMARKA

NY BOK

I den nye boka møter du folk som lever av marka, for marka og i marka. Originaler og personligheter med distanse til A4-livet. Her presenteres:

- Greven av Oppkuven
- Solåsen-damene
- Næs-brødrene
- Korpås-Olsen
- Banner-Ola
- Milsluker'n

og mange flere fra hele Oslomarka. Rikt illustrert!

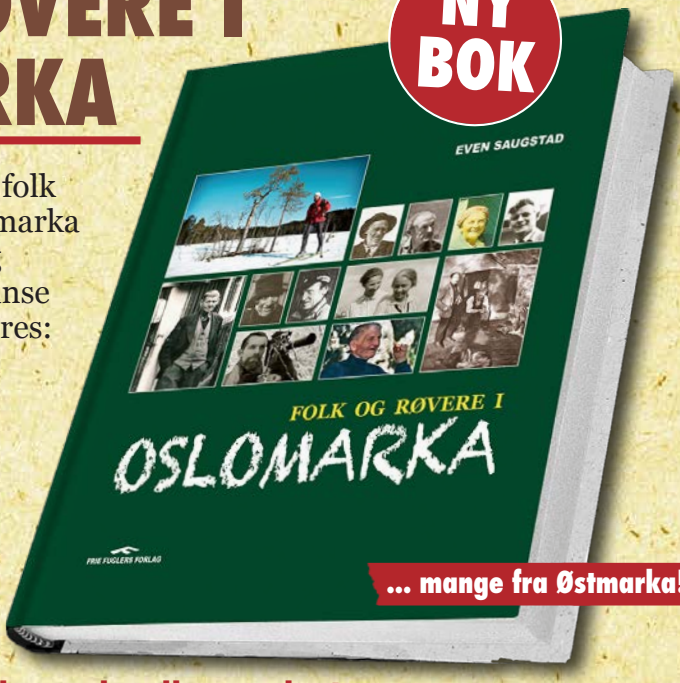

... mange fra Østmarka!

Årets julegave – til deg selv eller andre!

SARABRÅTEN

Et lite stykke Østmarka, et stort stykke historie!

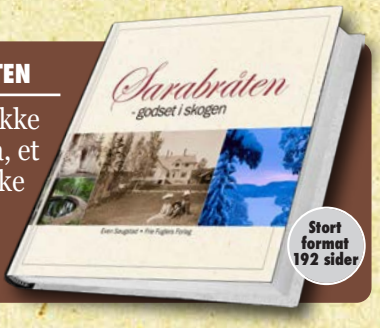

Stort format 192 sider

ØSTMARKA FRA A TIL Å

Leksikonet som gir deg alt om alle steder i Østmarka – fakta og turinspirasjon mellom to permer. **Ny utgave 2022!**

OBS: Medlems-pris

BYORIGINALER
og personligheter i Oslo

50 historier fra
ØSTMARKA

MYSTIKK OG OVERTRO
i Oslomarka

Tør du kjøpe den?

Bestilles på **www.frie-fugler.no**

eller pr tlf/SMS: 909 21 575. Selges også i enkelte bokhandeler.

Vi feirer Østmarka nasjonalpark og friluftslivsområde i 2024

Dato	Arrangementer
3. februar	Skitur i nasjonalparken langs Plankeveien fra Bysetermåsan til Rustadsaga
14. februar	En utdatert skogbrukslovgining og konsekvenser for Østmarka – Skullerudstua
14. mars	Middag og lysbildeforedrag på Sandbakken ved nasjonalparken
11. april	Åpning av Plankeveien på Rustadsaga (ettermiddagsarrangement)
18. april	Årsmøte med feiring av nasjonalparken på Skullerudstua
20. april	Dugnad med mer på Sarabråten
5. mai	Guidet vandring langs Plankeveien i nasjonalparken
26. mai	Guidet tur til Barlindern og Blåtjernsgrana
1. juni	Guidet tur i nasjonalparken
7. juni	Minnestund på Sarabråten i Østmarka friluftslivsområde
28.–29. juni	Nasjonalparktreff på Bøvelstad
27. august	Guidet ettermiddagstur i friluftslivsområdet
8. september	Guidet tur i nasjonalparken
15. september	Guidet tur i nasjonalparken langs Flyktningeruta med Flyktninghjelpen
12.–13. oktober	SpeiderhytteTuren 2024
31. oktober	Sarabråten-kveld
12. november	Nasjonalparken ett år! Vi feirer i Bøler kirke
Desember	Førjulstreff

NORGE P. P.
posten

Returadresse:
Østmarkas Venner,
Postboks 85 Nordstrand,
1112 Oslo

Varsel om årsmøte i Østmarkas Venner med feiring av nasjonalparken

I henhold til foreningens vedtekter skal det avholdes årsmøte hvert år innen utgangen av april måned.

Styret i Østmarkas Venner varsler herved medlemmene om at årsmøtet avholdes

Torsdag 18. april 2024 kl. 19.00 på Skullerudstua

Forslag som ønskes behandlet på årsmøtet må være sendt styret innen 15. januar 2024.

Vi ønsker alle venner av Østmarka en god jul og godt nytt år!

Støtt Østmarkas Venner via Grasrotandelen

GRASROTANDELEN

ØSTMARKAS VENNER
Organisasjonsnummer: 871278202

32774871278202